

Универзитет уметности у Београду

Факултет ликовних уметности

Париска 16, Београд

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ
ПРОЈЕКТА И ПИСАНОГ РАДА

**Реконструкције пејзажа кроз жељена и нежељена сећања - слике, цртежи и
колажи**

Кандидаткиња : Јелена Аранђеловић

На 508. седници Наставно-уметничко-научног већа Факултета ликовних уметности одржаној 10.5.2024. године донета је одлука да Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта **Реконструкције пејзажа кроз жељена и нежељена сећања - слике, цртежи и колажи** кандидаткиње Јелене Аранђеловић ради у следећем саставу:

Др. ум. Весна Кнежевић, редовни професор на Факултету ликовних уметности у Београду

Др. ум. Драгана Б. Стевановић, ванредни професор на Академији уметности у Новом Саду

Др. ум. Петар Ђорђевић, ванредни професор на Факултету ликовних уметности у Београду

Др. ум. Владимир Милановић, ванредни професор на Факултету ликовних уметности у Београду

Др. ум, Наташа Кокић, доцент на Факултету ликовних уметности у Београду

Комисија подноси Наставно- уметничком- научном већу Факултета ликовних уметности у Београду, следећи извештај :

Биографија кандидаткиње

Јелена Аранђеловић је дипломирала (2003.) и магистрирала (2008.) сликарство на Факултету Ликовних Уметности у Београду. Студирала је 2004./05. на ENSBI (Ecole Nationale Supérieure de Beaux/Art) као стипендиста Француске Амбасаде и 2006./07. боравила је у Cité International des Arts у Паризу. Добитница је стипендије Краљевине Норвешке (2002.) и стипендије Француског културног центра (2004.). као и стипендије за Таленте из фонда Републике Србије за време студија. Члан је УЛУС-а од 2003., а у статусу самосталног уметника Србије је од 2006. Тренутно живи и ствара у Београду, где је уписала докторске студије при Факултету ликовних уметности у Београду.

Самосталне изложбе:

2024 / Галерија Факултета Ликовних Уметности у Београду, „Реконструкције пејзажа кроз жељена и нежељена сећања”, докторска поставка;

2023 / Центар за графику и визуелна истраживања, „Реконструкција сећања”

Културни центар Инђија, Галерија Куће Војновића, „Идемо даље”, Србија

Центар за ликовно стваралаштво Шуматовачка, галерија Степениште, “ Већ невиђено ” ,
Београд;

2021 / Галерија73, „Спектакл и његов двојник”, Београд, Србија;

2020 / Галерија Коларчеве задужбине, "Оштећене ситуације", Београд;

2019 / Продајна галерија Београд," Трагови злочина и докази среће,2."

Културни центар Панчево, Галерија савремене уметности, Галерија Милорада Бате
Михаиловића, „Сада и овде. Бити човек.", Панчево;

2018 / Галерија културног центра Врбас "Непланирано", Врбас, Србија;

Галерија Културног центра Ковин, „Терет", Ковин, Србија;

Универзитетска Библиотека „Светозар Марковић“ , „Уличне реконструкције", Београд;

2017 / SULUJ галерија,"Трагови злочина и докази среће"

2016 / Галерија Југоехпорт, "Фантазија о сећању и стварности"

2015 / Ликовни салон Дома културе Чачак, “Однекуда негде”

2013 / Галерија Установа културе Палилула “Браћа Стаменковић”, „Стене и Птице“,
Београд;

Универзитетска Библиотека “Светозар Марковић”, „Облици Времена/Formes du Temps“,
Београд;

2010 / Галерија “Код Апотеке”, „Expression“, Београд;

2009 / Галерија УЛУПУДС, „Време/Tempс“, Београд;

Галерија Атријум, Амбасада Републике Тунис и Библиотека Града Београда, „Tunisia
depicted by Serbian hands“, Beograd;

2008/ Галерија `73, „Иза врата“, Београд;

Француски културни центар, „Impression de Tunisie“, Нови Сад;

Галерија Факултета Ликовних Уметности, „У потрази за другим“, Београд;

2006 / Галерија Cite International des Arts у Паризу - изложба цртежа великог формата

2004 / Галерија Културног Центра Београда – „Палета", изложба цртежа великог формата

Колективне изложбе (избор):

2024 / XVII Међународно Бијенале Уметности Минијатуре, Горњи Милановац;

2023 / Продајна галерија “Београд” , јубиларна изложба поводом 60 година постојања
галерије, Београд;

Галерија савремене уметности Народног музеја у Смедеревској Паланци, „Асиметрија фокуса“ ,избор уметничких дела из збирке Центра за ликовно образовање – Шуматовачка, Смедеревска Паланка;

Српски културни центар у Истри, „Кабинет уметности“, избор уметничких дела Галерије 73, Истра;

2022 / Пролећна изложба,УЛУСа, Павиљон Цвјета Зузорић, Београд;

2021 / Музеј Срема, Прва међународна изложба „Минијатуре Сирмијума", Сремска Митровица;

Концепт 30x30цм, Галерија Културног центра Зрењанин, Зрењанин;

„Антиномије аутономије“, аутономија у различитим контекстима у уметности и статус самосталног уметника, Павиљон Цвијете Зузорић, по концепту Владана Јерemiћа и уметничког савета УЛУС-а, Београд;

Фестивал Dev9t, Стара Циглана, Београд;

УЛУС, Пролећна изложба „Невидљиви портрет", Павиљон Цвијете Зузорић, по концепту Милице Ивић и Ирене Ристић, Београд;

2020 / Годишња изложба у Галерији Коларчеве садужбине, Београд;

УЛУС, Пролећна изложба у Павиљону Цвијете Зузорић „Где будућност почиње", ауторски концепт кустоскиње Мирјане Драгосављевић и уметничког савета УЛУС-а, Београд;

Јубиларна изложба поводом 25 година галерије СУЛУЈ, према ауторској концепцији Ивоне Рајачић Барандовски и Мирјане Бајић, Београд;

Спомен-парк Крагујевачки октобар, Галерија Мостови Балкана, Србија;

2019 / Dev9t, Алхемија, Стара Циглана, Београд;

2018 / 100 година УЛУС-а, павиљон Цвјете Зузорић, Београд;

2017 / Dev9t, Стара Циглана, Београд;

2015 / „Седам прича Малог принца“, Галерија Југоекспорт, Београд;

2014 / Међународно Бијенале Уметности Минијатуре, Горњи Милановац;

2012 / III Интернационални Фестивал, Баку, Азербејџан;

Изложба Сликара Србије, Уметнички павиљон "Цвијета Зузорић" , Београд;

Serbian Contemporary Artists Reveal, Центар за савремену уметност, Strategie Art, Београд

Изложба минијатура 10x10цм, Галерија Сингидунум, Београд;

2010 / X Међународно Бијенале Уметности Минијатуре, Горњи Милановац;

2009 / Савремена Галерија Зрењанин, 30x30, Зрењанин, Србија;
2008 / Културни центар француско – јапански, Бертин Поирее , Париз;
2007 / Интернационални фестивал „Dialogue Sud – Sud” и изложба у Centre Culturel Mahmoud Mokhtar, Каиро, Египат;
XX éme Festival International des Arts plastiques de Mahares, Тунис;
2006 / `Real Presence, кућа Легата, Београд;
„Прогресивне наде“, галерија Хаос, изложба – догађај- интеракција, Београд;
2005 / Expositin collective des “Artistes du Monde” boursiers du Gouvernement Francais rue Beaux arts, галерија CROUS, Париз, Француска;
2005 / Две групне изложбе у фоајеима ENSBE (galerie gauche & droit Ecole Nationale Beaux/Arts)/ интернационална уметничка сарадња, Париз, Француска;

Опис и анализа докторског уметничког пројекта

Докторски уметнички пројекат под називом *Реконструкције пејзажа кроз жељена и нежељена сећања - слике, цртежи и колажи* кандидаткиње Јелене Аранђеловић представља студију употребе сећања у уметничком раду. Писани део рада се бави поетиком сећања, као и методологијом рада, док је визуелни део био представљен на изложби у Галерији Факултета ликовних уметности у Београду марта 2024. године. Ликовни део рада се састојао од три целине – слика, цртежа и колажа различитих формата – који су настали у периоду од 2020. до 2024. године. Свака изложена целина говори о интимним погледима на окружење у ком кандидаткиња живи, на урбани пејзаж подложен променама и место појединца у таквом турбулентном систему. Сећања која у процесу промена околине настају бивају предочена у слике, цртеже и колаже које Јелена излаже заједно као јединствену целину. Употребом фотографије, како пронађене тако и породичне, личне, кандидаткиња скреће пажњу на динамику промена наше околине и траг који убрзани савремени живот оставља на наш ментални склоп. Брисање архитектуре, зидање нових „бољих“ зграда, ситнице пронађене на гомилама шута, утичу на Јеленин изфрагментисани приступ раду. Не само да је сам целокупан рад на докторској изложби састављен од различитих медија, већ и у оквиру једног од тих медија имамо фрагменте – колаж је рецимо грађен цепањем, одузимањем делова, а затим поновним спајањем уз помоћ других фотографија и цртежа – исцртавање руком као да уноси још личнији фактор. Целокупан утисак је да се Јеленин рад састоји од једног Манделбрововог скупа, фрактала у који може да се урони и који представља једно имерзивно искуство.

Писани део докторског уметничког пројекта се састоји од: **Увода, Првог поглавља са поднасловима - О уметничкој аскези, Претходни пројекти, Утицај претходних радова на моју уметничку праксу, Фантазије, Трагови злочина и докази среће**

1.0, *Поезија Стефана Малармеа као инспирација, Томас Бернхард и многострукости сећања*; затим **Друго поглавље: Нове поетике** које се састоје од подналова - *Уличне*

реконструкције – откривање нових визуелних целина, Леонид Шејка – могуће паралеле, Герхард Рихтер – реконструкција сећања, Анселм Кифер – одговорност спрам прошлости, Кристијан Болтански – анонимна сећања, Тасита Дин – лепота случајности; затим **Презентација докторског уметничког пројекта и Закључак.**

Кандидаткиња Јелена Аранђеловић започиње **Прво поглавље** писањем о уметничкој аскези и поставља питање о њеној нужности. Ово је важно за кандидаткињу, јер је уметнички процес заправо срж Јелениног рада. Она сматра да је понекад и само седење и размишљање у атељеу креативни процес. Помиње се **Фридрих Ниче** који јепопут стуба посвећен својој делатности, док све остало остаје у сенци. Овде Јелена пореди личност уметника са усамљеним филозофом и препознаје себе у неприлагођеним и несхваћеним водама.

Јелена затим прелази на део под називом **Претходни пројекти** у ком се осврће на претходне радове и пројекте и њихов утицај на докторски уметнички пројекат. Темпоралност је важна у Јеленином раду и у овом делу докторско уметничког пројекта се осврће на радове који настају од 2015. године - који не само да говоре о трајању и „менталним мапама“, већ и о распадању и расипању. Затим се осврће на радове из исте године који су се ослањали на мало другачији мотив – борба са окружењем и самим собом. Овде можемо запазити да се два мотива који се појављују у оквиру самог докторско уметничког пројекта – темпоралност и борба са окружењем - полако формирају и попримају свој облик. Посматрањем рада у галеријском, изолованом простору, Јелена се труди да радове не посматра на сентименталан начин, већ објективно. Сентименталност се можда ипак највише осећа у радовима који су настали 2023. године, где кандидаткиња у серији радова под називом **„Реконструкције сећања“** користи и фотографије преминулог оца. Изфрагментисани колажни радови носе снопике детаље који кроз микронатив освешћују осећања и темпоралност.

Даље, у делу под називом **„Претходни пројекти – фантазије“** Јелена наставља свој осврт на претходне радове. Овај пут, анализира изложбу коју је заједно са уметницом Маријом Аранђеловић и Славицом Лазих Дундас остварила 2016. године. Изложба је носила назив **„Фантазије о сећању и стварности“** и кандидаткиња је истиче као важну – озбиљније почиње да се бави темом сећања. Питање која се тад формирало је - да ли је могуће веродостојно се сетити неког догађаја? Однос између активне фигуре на слици и њене околине је комплексно питање које код Јелене покреће многе идеје – који је однос између појединца и савременог света и конзумеризма, да ли сећање саме фигуре на слици претварају конкретан објекат у предео идеја о објектима? Овде кандидаткиња цитира и **Славоја Жижека** који, говорећи о филму **„Барби“**, заправо говори о фантазмагоричном свету у ком бирамо да живимо да бисмо избегли истину о узаудности људских фантазија.

У следећем делу нас кандидаткиња води у 2017. годину где описује реализовану изложбу у галерији Сулуј у Београду. Изложба под називом **„Трагови злочина и докази**

среће“ је реализована у сарадњи са уметницом Маријом Аранђеловић. Та изложба је била кључна када је у питању рад по фотографији. Вернакуларна фотографија случајно пронађених уличних сцена, као и приватне архивске грађе постаје важан фактор у Јеленином раду.

Поезија Стефана Малармеа се кроз рад Јелене Аранђеловић константно провлачи. Његове главне теме, попут заборав, су главна инспирација. Маларме на симболичан начин преноси утиске из живота. Снолика поезија пуна недоречености и мистерије је за кандидаткињу од велике важности, јер се визуелни радови не могу ставити на исти начин у временски ток. Поезија има трајање, постоји док је читамо или изговарамо, док визуелни рад константно комуницира истим интензитетом. Оно што јесте значајно јесте поређење где видимо да Јелена заправо воли да ради на сценама које јесу „како каже - „невероватно обичне“, али које поседују испод насликане површине чита један свет. Она наставља са цитирањем његових песама, попут сонета под називом „*Лабуд*“, где издизање изнад стварности поставља тонски кључ за Јеленине радове.

Следећи поднаслов је „*Томас Бернхард и многострукост сећања*“, где се реконструкција града као средство ликовности разматра кроз дело Томаса Бернхарда. Роман „*Ходање*“ описује апсурдност реалности и прогресивног распадања света који Јелена користи у свом раду. Суочавање са светом, па самим тим и животом води ка самоспознаји, па и уметничкој инспирацији. У том контексту се помиње и Витгенштајн јер он сматра да је цео свет заправо само скуп чињеница и веза између тих датих чињеница. Простор и време као ентитети у којима смо заглављени не нуде одговор на питање шта су они сами по себи. Кандидаткиња кроз овакве језичке конструкције долази до сржи свог рада – потрага за смислом света. Поређење потраге за смислом и осамљивање, концентрација на дубока осећања, емотивни успони и падови су описани кроз рад Томаса Бернхарда и Витгенштајна. Важни су за схватање сопствене природе и на тај начин Јелена повезује свој рад са појмом аскезе о којем читамо на почетку текста.

У другом поглављу под називом „*Нове поетике*“ видимо више подналова - у којима се говори о новијим радовима и уметницима са којима кандидаткиња пореди своју поетику. Прво наилозимо на поређење са Каспаром Фридрихом Давидом и његовом „*Луталицом изнад мора измаглице*“ из 1818. године. Ово чувено дело, које представља врхунац романтизма у Немачкој се пореди са сликом Јелене Аранђеловић на којој видимо човека у даљини који стоји и посматра гомилу шута. Контемплација препозната на обе слике говори о различитим погледима на свет – с једне стране имамо постављање човека наспрам природе и размишљање о узвишености исте, док са друге стране имамо контемплацију распада творевине која је настала људском руком. Ентропија је свакако опипљиви елемент на обе слике, трагедија описана на различитим нивоима, а узвишена осећања окренута уличним реконструкцијама буде сентименте везане за побуну против промене.

Даље, уметници попут **Џули Мехрету, Леонида Шејке, Герхадра Рихтера, Анселма Кифера, Кристијана Болтанског и Тасите Дин** (чија имена се налазе у поднасловима који следе), који имају сећање интегрисано у свој рад, су поменути као референце. Џули Мехрету такође користи реалне просторе које затим деконструираше и претвара их у векторе, планове, временске системе. Она заправо користи простор као

полазиште за деконструкцију. **Леонид Шејка** је уметник познат по скуповима, одбаченим, непривлачним стварима. За разлику од Шејке и његових слика „*Складишта*“ и „*Бубришта*“ с краја шездесетих и почетка седамдесетих година, где он одбачене, нежељене предмете брижљиво исликава, може се рећи складишти на белим позадинама, Јелена одбачене елементе исто тако брижљиво представља. Док његови предмети и облици левитирају у простору, Јелена њене предмете и призоре приказује чврсто на земљи. Они нису фантастични ни магични. Уземљени су и тешки, пуни влаге и акумулираних сећања. Кандидаткиња даље помиње књигу Леонида Шејке под називом „*Град-Бубриште-Замак*“, у којој Шејка описује своје трагање за смислом и идејама. Пуна симболичних описа, као да описује Јеленино трагање за правим мотивом и истраживање разрушених конструкција ради проналажења истине. Процес, односно потрага је овде важна као и у Јеленином раду. Критика потрошачког друштва такође провејава у овом поређењу.

Герхард Рихтер је уметник који много користи фотографију у својој пракси и кандадаткиња ту види паралеле са својим радом. Константна употреба фотоапарата и стварање архиве за будућу употребу, по Јелени, може створити неку врсту заборава. Аутоматско попуњавање албума изгубљених тренутака, из колега се касније црпе инспирација, јесте важан извор. Сива боја, која преовладава на сликама Герхарда Рихтера преовладава и на сликама Јелене Аранђеловић. Сива боја изједначава саки део слике, све постаје једнако важно. Упоредивање Рихтерових тема за које он каже да немају карактер и Јелениних слика које се заснивају на карактеру и темпоралности је занимљиво – супротности које постављене једна поред друге ипак разговарају, док је наклоност према фотографским предлошцима и стварању менталних мапа заправо „посредоване савремености“.

Следећи поднаслов је посвећен **Анселму Киферу**, који је познат по употреби поезије, као и по преживљавању непроживљених ратних траума у Немачкој. Реконструкцијом предела у којима су се дешавале катаклизмичне ствари за време рата, он покушава да зацели ране читаве земље. Овде се може лако повући паралела – кроз приказивање архетипских узораних поља и Јеленине срушене архитектуре. Успостављање дијалога између уметности и живота се чита кроз њен рад, али и рад још једног уметника - **Кристијана Болтанског**. Потрага за заборављеним и нежељеним фотографијама које граде анонимне приче се завршава интеграцијом те анонимности у колективно сећање. Самим тим, топлина али и трагедија која извире из радова је веома бучна. Мотиви попут откуцаја срца код Болтанског или анатомски тачно нацртаног срца код Јелене Аранђеловић нам говоре о људскости њихове намере. Та намера се може ишчитати у Јелениним радовима који су настали 2023. године, а били изложени у Галерији Центра за графику и визуелна истраживања Факултета ликовних уметности у Београду. Цртачки моменти се пак пореде са уметницом **Таситом Дин** која своје цртеже гради од неодрживих елемената – кредом на сколској табли. Као такви, бивају изложени елементима и свету, подложни брисању и промени.

Последње поглавље се бави докторском уметничком изложбом под називом „*Реконструкције нејзажа кроз жељена и нежељена сећања*“, која је била одржана марта 2024. године и Галерији Факултета ликовних уметности у Београду. На изложби су биле

обједињена ликовна истраживања у периоду трајања докторских студија. Јелена напомиње да изложба може да се посматра као једна врста панораме града, где се фрагменти сећања нижу на један одређен начин – у првом делу галерије су били детаљи и сцене града, затим фрагменти из живота, док су у издојеном простору на крају галерије били најинтимнији радови - фрагменти сећања из личне архиве. Кандидаткиња сматра да је овом поставком објединила трагање које траје и дужи од самих докторских студија. У **закључку** се напомиње да је докторска изложба само једна од могућих конфигурација и истие размишљања о неким будућим пројектима. Сматра да је ретроактивно посматрање савремених феномена важно за планирање будућности. Културно наслеђе је основа, темељ на основу којег, сматра Јелена, можемо ићи напред.

Значај и допринос докторског уметничког пројекта

Прикупљањем одбачених фотографија, као и архивске грађе из приватних колекција и њиховим превођењем у друге медије, Јелена Аранђеловић контемплира прошлост и одбаченост, као врхунске естетске вредности. У докторском уметничком пројекту под називом **Реконструкције пејзажа кроз жељена и нежељена сећања - слике, цртежи и колажи** кандидаткиња бележи промене, које замрзнуте у времену, сведоче о људској тежњи ка трансформацији, о свету који се налази у стању флукса. Покушавајући да заустави бар на тренутак брзи напредак, она се посвећује рушевинама, комадиима реалности, сећањима у која улази без компромиса. Јелена Аранђеловић покушава да пронађе лепоту кроз истраживање онога што се, у очима већине, сматра ружним. Наш савремени брзи живот нас често наводи да окренемо главу и размишљамо само о тренутним проблемима и задацима. Размишљање о будућности која је више окренута човеку је задатак Јелене Аранђеловић и опомиње нас да конзумеризам и капитализам не воде нигде.

Закључак комисије

Комисија је закључила да је рад докторанткиње Јелене Аранђеловић у ликовном делу докторског уметничког пројекта успешно реализован изложбом слика, цртежа и колажа под називом **Реконструкције пејзажа кроз жељена и нежељена сећања - слике, цртежи и колажи**. Истраживање је било темељно, засновано на личним поетикама, док сам рад поседује уметнички и идејни квалитет. У текстуалном делу, Јелена Аранђеловић је представила свој рад на један осећајан начин, користећи поезију Малармеа и прозу Бернхарда. Поредиши свој рад са другим уметницима, докторанткиња нас је увела у свој ликовни свет и тако оправдала свој рад.

Извештај о оригиналности докторских уметничких пројеката и доктората преко платформе iThenticate указује на оригиналност докторског уметничког пројекта, стога поступак за припрему одбране може се наставити.

На основу процене докторског -уметничког пројекта Јелене Аранђеловић под називом **Реконструкције пејзажа кроз жељена и нежељена сећања - слике, цртежи и колажи**, комисија предлаже Наставно уметничко-научном већу Факултета ликовних уметности у Београду да прихвати извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта. Након тога, предлогом одлуке би био достављен и Сенату Универзитета уметности у Београду.

Комисија:

Др. ум. Весна Кнежевић, редовни професор на Факултету ликовних уметности у Београду

Др. ум. Драгана Б. Стевановић, ванредни професор на Академији уметности у Новом Саду

Др. ум. Петар Ђорђевић, ванредни професор на Факултету ликовних уметности у Београду

Др. ум. Владимир Милановић, ванредни професор на Факултету ликовних уметности у Београду

Др. ум, Наташа Кокић, доцент на Факултету ликовних уметности у Београду

ОЦЕНА ИЗВЕШТАЈА
О ПРОВЕРИ ОРИГИНАЛНОСТИ

ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА / ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду и налаза у извештају из програма iThenticate којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „**Реконструкције пејзажа кроз жељена и нежељена сећања - слике, цртежи и колажи**”, аутора **Јелене Аранђеловић**, констатујем да утврђено подударње текста износи **5 %**. Овај степен подударности последица је цитата, општих места и података, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, као и претходно публикованих резултата истраживања Јелене Аранђеловић, што је у складу са чланом 9. Правилника.

На основу свега изнетог, а у складу са чланом 8. став 2. Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

Датум

24.04. 2024.

Ментор

Др, ум, Наташа Кокић, доцент